

8. Labov U. *Otrazhenie social'nyh processov v yazykovykh strukturah* // *Novoe v lingvistike*. M., 1975, Vyp. 7. *Sociolingvistika*; Avrorin A.D., *O predmete social'noj lingvistiki v kn.: Vsesoyuznaya nauchnaya konferenciya po teoreticheskim voprosam yazykoznanija. Tezisy dokladov i soobshchenij plenarnykh zasedanij*. M., 1974., *Yazykovaya situaciya kak predmet social'noj lingvistiki* // *Iz. Sib. otd. AN SSSR. Ser. obshchestvennykh nauk*, 1973 № 11. Vyp. 3.; Brajt U. *Parametry sociolingvistiki* // *Novoe v lingvistike*. Vyp. 7. *Sociolingvistika*. M., 1975.; Krechmer A. *O ponyatijnom apparate sociolingvisticheskoj teorii lichnosti* // *Social'nye issledovaniya. Teoriya i metody*. M., 1970.; YAhnov H. *Razvitie sociolingvistiki v FRG*. // *Sociolingvisticheskoe issledovanie*. M., 1976.

9. Abasilov A., Asanbaeva S.A. *Qazaqstandagy aleumettik lingvistikalıyq zertteuler: izdenister men zhana mymkindikter, problemalar*.// *Abaj at. QazUPU-nıń Habarshysy, «Filologiya ıylymdary» seriyasy*, 2015. – № 1 (51). – 4-10 bb.

10. Liu Juan, Gong Lei. *The Policy of Monolingualism and Multilingualism in Latvia and Kazakhstan* // *Quaestio Rossica*. Vol. 7. 2019. № 3. P. 955–968. DOI 10.15826/qr.2019.3.417 / Lyu Czyuan', Gun Lej. *Latviya men Qazaqstandagy monotildilik pen koptildilik sayasaty* // *Quaestio Rossica*. T. 7. 2019. № 3. S. 955–968. DOI 10.15826/qr.2019.3.417.

11. http://www.akorda.kz/kz/category/poslaniya_narody. *Qazaqstan Respublikasy Prezidentinin Resmi sajty*.

12. *Qazaqstan Respublikasy Prezidentinin Zholdauy «Zhana alemdegi zhana Qazaqstan»* <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K070002007>

13. *«Qazaqstan Respublikasynda Tilderdi damytu men qoldanudyn 2011-2020 zhyldarga arnalgan memlekettik bagdarlamasy»* <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/U1100000110>

14. *«Ult zhospary – bes institucionaldyq reformany zhuzege asyru zhonindegi 100 naqty qadam» bagdarlamasy* <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1500000100>

15. *«Qazaqstan Respublikasyndaғы til sayasatyn iske asyrudyn 2020-2025 zhyldarga arналган мемлекеттік бағдарламасы»* <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1900001045>

16. Konstantinovskij D.D. *Formirovanie orientacij molodezhi v sfere obrazovaniya* // *Vestnik instituta sociologii*. 2016. Tom 19 №4. S. 14-27.

XҒТАР 04.21.81

<https://doi.org/10.51889/2021-1.1728-8940.25>

Н.Т. Едренова¹, М.С. Садырова¹

¹ *әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Қазақстан Республикасы*

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КӨПБАЛАЛЫ ОТБАСЫЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ЖАҒДАЙЫ

Аңдатпа

Отбасының мәні мен маңызы. Көпбалалы отбасының өзекті проблемалары және көпбалалы отбасын қолдау мәселесі қарастырылады. Мақаланың мақсаты Қазақстандағы көпбалалы отбасыларына мемлекет және қоғамдағы басқа әлеуметтік институттар тарапынан көрсетілетін әлеуметтік көмек, әлеуметтік қорғау мәселелері талқыланады. Ата-ананың көп балалы болуының жауапкершілігі.

Сонымен қатар, елімізде тарап жатқан, індет уақытындағы мәселелердің пайда болуы мен оларды шешу.

Қоғамның демографиялық дамуының негізі-көпбалалы отбасы, ал бұл елдің ең құнды ресурсы-балалар, болашағымыздың дамуының кепілі. Сондықтан көп балалы отбасының беделін арттыруға отбасының негізгі функцияларын жүзеге асыру үшін мүмкіндіктерін дамыту тұрғысынан да шешуге бағытталған шаралардың маңыздылығы.

Елбасымыз бәсекеге қабілетті ұлт, бақытты отбасы, саналы да білімді ұрпақ қалыптастыруға бағытталған сындарлы саясатының нәтижесінде ана мен баланы қолдау бойынша бағдарламалық құжаттар, гендерлік теңдікті сақтау стратегиясы қабылданып, мемлекеттік деңгейдегі отбасылық саясатта тұтастай жүйе қалыптастырды деген қорытынды жасалды.

Түйін сөздер: отбасы, көпбалалы отбасы, мемлекет, демография, құндылық, ұрпақ, әлеуметтік жағдай, әлеуметтік қолдау

N.T. Yedrenova¹, M.S. Sadyrova¹

*¹ Al-Farabi Kazakh National University
Kazakhstan*

SOCIAL STATUS OF LARGE FAMILIES IN KAZAKHSTAN

Abstract

The essence and meaning of the family. The current problems of a large family and the issues of supporting a large family will be considered. The purpose of the article is to discuss the issues of social assistance, social protection for large families in Kazakhstan from the state and other social institutions in society. The responsibility of parents for having many children.

At the same time, the emergence and solution of problems that arise in the country during the pandemic.

A large family is the basis of the demographic development of society, and children are the most valuable resource of the country, the key to its future development. Therefore, the importance of measures aimed at increasing the prestige of a large family, and from the point of view of developing the family's capabilities for the implementation of its main functions.

As a result of the constructive policy of the head of state aimed at forming a competitive nation, a happy family, a conscious and educated generation, program documents were adopted to support motherhood and childhood, a strategy for maintaining gender equality, and an integral system of family policy was formed at the state level.

Key words: family, large family, state, demography, values, generation, social status, social support

N.T. Едренова¹, М.С. Садырова¹

*¹Казахский Национальный университет имени аль-Фараби
Республика Казахстан*

СОЦИАЛЬНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ МНОГОДЕТНЫХ СЕМЕЙ В КАЗАХСТАНЕ

Аннотация

Сущность и значение семьи. Будут рассмотрены актуальные проблемы многодетной семьи и вопросы поддержки многодетной семьи. Целью статьи является обсуждение вопросов социальной помощи, социальной защиты многодетным семьям в Казахстане со стороны государства и других социальных институтов в обществе. Ответственность родителей за многодетность.

Вместе с тем, появление и решение проблем, возникающих в стране во время пандемии.

Многодетная семья — основа демографического развития общества, а дети — это самый ценный ресурс страны, залог ее будущего развития. Поэтому важность мер, направленных на повышение престижа многодетной семьи, и с точки зрения развития возможностей семьи для реализации ее основных функций.

В результате конструктивной политики главы государства, направленной на формирование конкурентоспособной нации, счастливой семьи, сознательного и образованного поколения, были приняты программные документы по поддержке материнства и детства, стратегия сохранения гендерного равенства, сформирована целостная система семейной политики на государственном уровне.

Ключевые слова: семья, многодетная семья, государство, демография, ценности, поколение, социальное положение, социальная поддержка

Кіріспе. Отбасы-бұл адамның әлеуметтік жұмыс істеу жүйесінің бірі, әлеуметтік-экономикалық және ішкі процестердің әсерінен өзгертін қоғамның маңызды әлеуметтік институты. Отбасы қоғамда болып жатқан барлық оң және теріс өзгерістерге тез және сезімтал әрекет етеді, отбасы үшін деструктивті және шығармашылық процестерді бағалайды.

Ғасырдың басында көп балалы отбасылар Қазақстан халқының көп бөлігін құрады. Олар қоғамның барлық салаларында қарапайым халықтан табысы жоғары отбасыларға дейін кең таралған. Бұл қазақ халқының дәстүрлері мен тәрбиесіне байланысты болды. Балалардың дүниеге келуі жоспарланбаған, "Құдайдың сыйы" ретінде қабылданған, контрацептивтер жоқ, түсік түсіру кең таралған жоқ. Үлкен отбасында аман қалу оңай болды. Қоғамда әрқашан көп балалы отбасына деген тұрақты оң көзқарас болды.

Нарықтық экономикаға көшу және онымен байланысты халықтың мүліктік стратификация процестері, моральдық құндылықтардың дағдарысы, отбасы институтының біртіндеп жойылуы бүкіл әлемде көп балалы отбасылар санының төмендеуіне әкелді. Қазақстанда да көп балалы отбасылар үлесінің тұрақты төмендеуі байқалады. Бұл балалық және жалпы баласыздық үрдісімен сәйкес келеді. Көп балалы отбасыларды әлеуметтік қолдау жүйесі құрылды, бірақ нақты жолға қойылмаған. Қоғамның көп балалы отбасыларға теріс, тіпті теріс қатынасы бар, әсіресе туу санының өсуімен. Отбасындағы екі-үш баладан асатын жаңа жүктілік жалпы ережелерден ауытқу ретінде қарастырылады.

Шын мәнінде, үлкен отбасының кемшіліктерге қарағанда артықшылығы көп. Адам ерте жастан бастап, оған қоса, басқа да баламалы адамдар бар екенін түсінуге үйренеді, олардың пікірлері мен қажеттіліктерін ескеру керек. Бұл ретте мемлекет шетте қала алмайды. Ол өзінің көп балалы азаматтарын сөзбен ғана емес, белсенді түрде қолдауы керек.

Нәтижелерді талдау. Бүгінгі бұл жұмыста көп балалы отбасылар жайында қарастырып өтетін боламыз. Жекелеген шаңырақтардағы балалар саны бірқатар жалпы және жеке себептерге, атап айтқанда, елдің экономикалық даму деңгейіне, халықтың тұрмыс деңгейіне, оның біліміне, әйелдердің өндіріске тартылуына, отбасының әлеуметтік қамсыздандырылуына байланысты аз не көп болады. Демографиялық деректер бойынша – аграрлы елдерге қарағанда өнеркәсібі дамыған елдерде адамдарының сәбилі болу деңгейі төмен; халықтың материалдық жағынан неғұрлым қамтамасыз етілген және білімді жіктеріндегі балалар саны нашар қамсыздандырылған және білімі төмен жіктеріндегіден гөрі аздау. Ұлттық құндылыққа бағдарланған дәстүрлі қоғамдар, сондай-ақ діни канондар, әдет-ғұрыптар мен салт-дәстүрлерді (мысалы, ислам конфессиясын) ұстанатын этностар балаларының көп болуын қалайды. Мұнда этнографиялық ортаның да, аға ұрпақ өкілдерінің де ықпалы сезіледі.

Қазіргі уақытта көп балалы отбасы – кәмелет жасқа толмаған төрт және одан да көп баласы бар, оның ішінде орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі, жоғары немесе жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарында күндізгі ауысымда оқитын балалары бар отбасы, бала кәмелеттік жасқа толғаннан кейін білім беру ұйымын бітірген уақытқа дейінгі (жиырма үш жасқа толғанға дейін) балалары бар отбасы кіреді. Қазақстандағы көпбалалы отбасылар саны 340 377. Түркістан облысы Қазақстандағы көп балалы отбасылар саны бойынша бірінші орында - 85 585. Екінші және үшінші орындарда -

Алматы және Жамбыл облыстары, 40 218 және 30 040 отбасы. Осыған сай, осы облыстарда көпбалалы отбасындағы мәселелер көптеп кездеседі. [1].

Көп балалы отбасылардың негізгі проблемасы материалдық қиындықтар болып табылады. Әр баланың дүниеге келуімен отбасының табысы күрт төмендейді. Көптеген зерттеулердің арқасында орнатуға болатын қарым — қатынас бар-отбасында тұратын балалардың саны мен отбасының әр мүшесіне келетін кірістер арасында. Қазіргі әлемде бірінші баланың дүниеге келуі тек жауапкершілікті ғана емес, сонымен бірге белгілі бір қаржылық шығындарды да көтереді. Бұл баланы ең қарапайым заттармен қамтамасыз етудің өзі өте қиын екендігімен дәлелденеді. Ол көп балалы отбасылар отбасының материалдық жағдайын төмендетуге ықпал етеді, өйткені шығындар одан да көп. Мысалы, 2019 жылы қайғылы оқиға көп балалы отбасылардың жанына қатты батқан болатын. Бір жанұядағы бес баланың тірідей жалдамалы үйде жанып кетуі әлеуметтік теңсіздік салдарынан орын алған еді. Өйткені ата-анасы балаларын қараусыз қалдырып, түнгі ауысымға жұмысқа кетуге мәжбүр болған. Бұл дегеніміз көптеген көп балалы отбасылардың әлеуметтік жағдайларының нашар екенін көрсеткен. Және осындай жағдай осы жылы да қайталанды. Осының барлығы материалдық жағдайдың төмен екендігін көрсетеді.

Әлеуметтік жұмыстағы негізгі бағыттардың бірі-отбасына федералды отбасылық саясат тұжырымдамасында, сондай-ақ әлеуметтік қызметкердің лауазымдық міндеттерінде қарастырылған әртүрлі формаларда көмек көрсету. Нақты тәжірибеге сүйене отырып, көп балалы отбасылардың басты проблемасы материалдық компонент болып қала береді.

Әлеуметтік-тұрмыстық мәселелер. Бұл проблемаларға тұрғын үй мәселесін жатқызуға болады. Бұл біздің еліміздің барлық субъектілерінде, әсіресе экономикалық дағдарыс кезіндегі көп балалы отбасылар үшін де өзекті. Дайын тұрғын үй бағасының өсуі өсуде, сол арқылы көп балалы отбасылардың оны сатып алу мүмкіндігі жоқ. Ата-аналарды жұмысқа орналастыру мәселесі. Көп балалы отбасыларда отбасының басшысы жұмыс істейді, оған бүкіл отбасын қамтамасыз ету үшін тиісті жалақымен жұмыс табу оңай емес.

Көп балалы отбасылардың тағы бір маңызды мәселесі медициналық проблемалар болып табылады. Көбінесе балаларға күрделі психологиялық климат әсер етеді, бұл әдетте олардың денсаулығына әсерін тигізеді. Статистика бізге осындай отбасылардағы проблемалы балалардың 10-15% екенін айтады. Көп балалы отбасыларда санитарлық мәдениеттің деңгейі өте төмен [2].

Осылайша, көп балалы отбасылардың негізгі мәселелерін бөліп көрсете отырып, осы салада шешілуі қажет бірқатар міндеттерді көруге болады. Өйткені, әлеуметтік көмек көрсету кезінде: әлеуметтік жұмыс істеу қабілетін қалпына келтіру, сақтау немесе жақсарту арқылы — жалпы мақсатқа қол жеткізуге болады.

Көпбалалы отбасының тағы бір проблемасына ата-аналардың жұмысқа орналасу проблемасын жатқызамыз. Егер ананың жұмысы болмаса және әкесі ұзақ уақыт бойы жалақы алмаса, сондай-ақ балаларға жәрдемақы тұрақты емес және жеткіліксіз болса, жаңа жұмыс табу проблемасы туындайды. Бұл көбінесе біздің елімізде осындай отбасыларға берілетін жеңілдіктер туралы заңдар мен ақпаратты білмеу арқылы күрделене түседі [3]. Өз табыстарының әртүрлі жолдары: жеке бастама, қайталама табыс немесе отбасындағы еңбекке қабілетті жасөспірімдердің жұмысы – отбасы қазіргі жағдайда өмір сүре алады. Жағдайлардың жартысында бұл отбасындағы жасөспірімдердің жұмысы, бұл отбасына табыс әкеледі, бірақ бұл көбінесе еңбек заңнамасының бұзылуына, жасөспірімге "қылмыстық әлемнің" әсер ету қаупі мен қазіргі жағдайда рұқсат етілмеген сән-салтанат болып табылатын бірқатар қажеттіліктерден бас тартуға әкелуі мүмкін. Біздің елімізде тұрғын үйдің өткір проблемасы өте маңызды болды. Көп жағдайда тұрғын үй жағдайлары стандарттарға толық немесе ішінара жауап бермейді және муниципалды тұрғын үй есебінен жақсармайды. Бұдан басқа, тұрғын үй құрылысының ауқымы қысқаруда, ал көптеген отбасылар үшін өз қаражаты есебінен жаңа тұрғын үй сатып алу мүмкін емес. Тұрақты артуы

үшін төлем, коммуналдық қызмет. Егер бұл мәселе жоспарлы түрде шешілмесе, қоғамдағы әлеуметтік шиеленіс факторларының бірі дәл осы проблема болуы мүмкін.

Көп балалы отбасымен әлеуметтік жұмыс-бұл әлеуметтік қорғауға және сырттан қолдауға мұқтаж адамдардың шағын топтарына бағытталған ерекше ұйымдастырылған қызмет. Бұл халықты әлеуметтік қорғаудың бір түрі, оның негізгі мазмұны отбасының қалыпты жұмысын қалпына келтіруге және сақтауға көмектесу, көмек көрсету болып табылады. Көп балалы отбасыларға көмек көрсетудің әлеуметтік технологияларын бірнеше түрге бөлуге болады: әлеуметтік диагностика, Әлеуметтік алдын-алу, әлеуметтік оңалту, әлеуметтік түзету және әлеуметтік терапия [4]. Практикалық әсер етуге бағытталған әлеуметтік терапия технологиясы көп балалы отбасылармен жұмыс жасауда ерекше орын алады. Ол психотерапиямен тығыз байланысты, онда психикаға әсер ету әдістері қолданылады. Бұл өзара әрекеттесу психологиялық теориялар мен әдістерге негізделген. Олар әлеуметтік қызмет алушыларға алаңдаушылық пен ыңғайсыздықты тудыратын сезімдерді реттеуге көмектесу үшін жүйелі және мақсатты шараларды қамтиды.

Алдын алу-бұл әлеуметтік жұмыстағы бақылау және түзету қызметінің тағы бір перспективасы және маңызды бағыттарының бірі. Алдын алу қызметінің негізгі мақсаты әлеуметтік объектілердің мінез-құлқындағы ауытқуларға әкелетін себептер мен жағдайларды анықтау болып табылады. Алдын алу жұмысында ең маңыздыларының бірі-қалыптасқан ауытқулардың барлық себептерін және олар алынған жағдайларды мұқият зерттей отырып, алынған материалды объективті, ғылыми сенімділікпен жалпылау мүмкіндігі.

Алдын алу дегеніміз:

– теріс сипаттағы әлеуметтік ауытқуларды тудыратын негізгі себептер мен жағдайлардың алдын алу немесе бейтараптандыру;

– әртүрлі адамдар мен әлеуметтік топтардағы мүмкін болатын физикалық, психикалық және әлеуметтік – мәдени ауытқулардың алдын алу;

- адамдардың өмірі мен денсаулығының оңтайлы деңгейін сақтау, қолдау және қорғау.

Профилактикалық әсер ету әдістерін дұрыс таңдау әлеуметтік профилактиканың тиімділігіне көмектеседі. Алдын алу сонымен қатар теріс процестердің алдын алуға немесе алдын алуға бағытталған. Көп балалы отбасылардың әлеуметтік профилактикасының басқа да бағыттары бар: отбасының қалыпты өмірін бұзатын қиындықтардың алдын алуға немесе алдын алуға бағытталған алдын алу жұмысы; отбасында қарым-қатынас орнатуға көмектесу, отбасы мүшелерімен қалай қарым-қатынас жасау керектігін білу, отбасы мүшелерінің бірі (әкесі, анасы) болмаған кезде отбасында қарым-қатынас орнату керек. Әлеуметтік жұмыс жөніндегі маман көп балалы отбасы мен әлеуметтік көмек субъектілері (әлеуметтік қорғау органдары, жұмыспен қамту қызметі, білім беру органдары, денсаулық сақтау органдары, муниципалды органдар) арасындағы байланыс болып табылады.

Әлеуметтік бейімделу көп балалы отбасылармен әлеуметтік жұмыс технологиялары жүйесінде басым рөл атқарады. Әлеуметтік бейімделу ел өмірінің шешуші кезеңдерінде ерекше өзектілікке ие болады. Мысалы: экономикалық дағдарыс, әлеуметтік реформалар және т. б. Әлеуметтік бейімделу дегеніміз-адамның жаңа әлеуметтік өмір жағдайларына белсенді бейімделу процесі. Адамның толық әлеуметтік бейімделуі физиологиялық, басқарушылық, экономикалық, педагогикалық, психологиялық және кәсіби бейімделуді қамтиды. Егер біз Әлеуметтік технологиялар шеңберіндегі экономикалық бейімделуді талдайтын болсақ, онда бұл жұмыссыздық бойынша жәрдемақы, жалақы, зейнетақы және жәрдемақы мөлшерінің нақты әлеуметтік шындыққа бейімделуінде көрінеді.

Педагогикалық бейімделу-бұл жеке тұлғаның құндылық бағдарларының жүйесін құрайтын білім беру, оқыту және тәрбиелеу жүйесіне бейімделу. Психологиялық қолдау адамдарға әлеуметтік көмек көрсетудің кең бағдарламасының құрамдас бөліктерінің бірі болып табылады. Әлеуметтік жұмыс жөніндегі мамандардың негізгі күш-жігері жаңа әлеуметтік-экономикалық жағдайларда әлеуметтік бейімделуге жәрдемдесуге бағытталуы тиіс.

Қорытынды. Қазіргі қоғамдағы көпбалалы отбасында Үкімет деңгейінде шешілуі керек көптеген мәселелер бар.

Қазақстанда көп балалы отбасыларға әлеуметтік көмек жүйесі құрылды. Бұл жүйеге әртүрлі қызметтер мен ұйымдар кіреді: жұмыспен қамту қызметі, білім беру органдары, әлеуметтік қорғау органдары, денсаулық сақтау органдары, қайырымдылық ұйымдары, сауда ұйымдары, атқарушы қалалық билік.

ҚР Президентінің Жарлығына сәйкес жұмыс жүргізілуде, онда көп балалы отбасыларға жататын және қосымша әлеуметтік қолдауды қажет ететін отбасылардың санаттарын анықтау қажеттілігі туралы айтылады; көп балалы отбасылар үшін жылыту, су, кәріз, газ және электр энергиясын пайдалану үшін белгіленген төлемнің 30 пайызынан төмен емес мөлшерде жеңілдік белгілеу; 6 жасқа дейінгі балаларға дәрігерлердің рецептері бойынша сатып алынған дәрі - дәрмектерді; қала ішіндегі көлікте (трамвай, троллейбус, метрополитен және қалалық желілердегі автобус (таксиден басқа), сондай-ақ жалпы білім беретін мектеп оқушылары үшін қала маңындағы және ауданішілік желілердегі автобустарда тегін жол жүру; балаларды бірінші кезекте мектепке дейінгі мекемелерге қабылдау; жалпы білім беретін және кәсіптік оқу орындарының оқушылары үшін тегін тамақтану (таңғы ас және түскі ас) және т. б.; шаруа (фермер) қожалықтарын, шағын кәсіпорындар мен басқа да коммерциялық құрылымдарды ұйымдастырғысы келетін көп балалы; көп балалы отбасыларға жеңілдетілген несиелер беруге ықпал ету.

Қазіргі уақытта көп балалы отбасыларға көмектің көп бөлігін мемлекет жүзеге асырады және оның мөлшері әр түрлі болады.

Бүгінгі таңда көп балалы отбасылардың мәселелерін шешуге түрлі билік құрылымдық бөлімшелері көмек көрсетуге шақырылады. Жұмыспен қамту қызметі көп балалы ата-аналарды бірінші кезекте жұмысқа орналастырумен; мүмкіндігінше икемді жұмыс кестесімен қамтамасыз етумен; басқа мамандық алу үшін ата-аналарды оқыту мен қайта оқытуды ұйымдастырумен, көп балалы отбасылардан шыққан жасөспірімдерді жұмысқа тартумен, олардың жұмыссыз мәртебесін алумен, оларды жыл бойы еңбекке тартумен айналысады.

Халықты әлеуметтік қорғау басқармасының мамандары отбасы, ана және бала проблемалары бөлімшесінің мамандарымен бірлесіп, жыл сайын, оның ішінде табысы бекітілген ең төменгі күнкөріс деңгейінен төмен мұқтаж отбасылар санатын бөле отырып, көп балалы отбасыларды қайта тіркеуді жүргізеді.

Сонымен қатар, әлеуметтік қорғау органдары жәрдемақы, жеңілдіктер ұйымдастырумен, отбасылық жолдамалар берумен, отбасылық көмек орталықтарын ашумен, атаулы әлеуметтік көмекпен, материалдық көмекпен, ұзақ мерзімді заттарды сатып алу үшін жеңілдетілген несиелер бөлумен, жеңілдіктер туралы уақтылы ақпаратпен айналысады.

Әлеуметтік көмек жан басына шаққандағы табысы Өңірлік ең төменгі күнкөріс деңгейінен төмен отбасыларға көрсетіледі. Қолданыстағы заңнамаға сәйкес, табысы ең төменгі күнкөріс деңгейінен төмен отбасы Мемлекеттік әлеуметтік көмек алуға құқылы.

Осылайша, ата-аналар үмітсіздік, жалғыздық сезімдерінен арылады, бір-бірінің қолдауын сезінеді, қарым-қатынас шеңбері кеңейеді, отбасылық өмірді ұйымдастыру саналы болады және балаларының жеке басын педагогикалық тұрғыдан сауатты қалыптастыруға мүмкіндік алады.

Бірақ сонымен бірге, билік органдары жеткілікті назар аударғанымен, көптеген жұмыстар жүйесіз түрде тиімсіз жүргізіліп жатқандығын байқаймыз.

Қазіргі уақытта бұл мәселені шешу ерекше өзекті болып отыр, өйткені көп балалы отбасылар санының азаюы және олардың халық арасында депопуляциясы байқалады.

Список использованной литературы:

1. <http://www.matritca.kz/news/63926-na-chto-mogut-rasschityvat-mnogodetnye-semi.html>
2. Боков М.Б. Проблемы семьи в общественном мнении // Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены. - 2016. - № 4. - б. 35

3. Аседова Э.М. Многодетная семья и ее проблемы / Э.М. Аседова // *Современные проблемы культуры и воспитания. Выпуск 2.* / Под ред.З.М. Магомедовой. - Махачкала: ДГПУ, 2015. - б.36-38.

4. Добренъков В.И. Социальные институты и процессы / В.И. Добренъков, А.И. Кравченко. - М.: МГУ, 2011. - т.3. - 339 б.

References:

1. <http://www.matritca.kz/news/63926-na-chto-mogut-rasschityvat-mnogodetnye-semi.html>

2. Bokov M.B. *Problemy sem'i v obshchestvennom mnenii // Monitoring obshchestvennogo mneniya: ekonomicheskie i social'nye peremeny.* - 2016. -№ 4. - b. 35

3. Asedova E.M. *Mnogodetnaya sem'ya i ee problemy / E.M. Asedova // Sovremennye problemy kul'tury i vospitaniya. Vypusk 2.* / Pod red.Z.M. Magomedovoj. - Mahachkala: DGPU, 2015. - b.36-38.

4. Dobren'kov V.I. *Social'nye instituty i processy / V.I. Dobren'kov, A.I. Kravchenko.* - M.: MGU, 2011. - t.3. - 339 b.

XҒТАР 04.15

<https://doi.org/10.51889/2021-1.1728-8940.26>

Б.Ж.Смагамбет¹, Ф.М.Аширбаева¹

*¹ Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Қазақстан Республикасы*

ӘЛЕУМЕТТАНУДА ИНФЕРТИЛДІКТІ ЗЕРТТЕУДІҢ ӨЗЕКТІЛІГІ

Аңдатпа

Мақалада әлеуметтануда инфертилдыкті зерттеудің өзектілігі қарастырылады. Ерлер мен әйелдердің фертилдык қабілетінің төмендеуі демографиялық дамудың репродуктивті мүмкіндіктерін төмендетеді.

Некедегі бедеулік — жеке тұлға мен отбасының ғана емес, сонымен бірге қоғамның өзекті әлеуметтік мәселесі ретінде зерттеуді қажет етіп отыр. Қазақстандағы ерлі-зайыптылардың балалы бола алмауы, отбасындағы жанжалға, әлеуметтік-психологиялық қолайсыздыққа, ажырасулар санының өсуіне әкеліп отырғандығы, бедеулік пен белсіздіктің әлеуметтік өзекті мәселе екендігі түсіндіріледі. Мақалада инфертилдыкті әлеуметтанулық тұрғыдан зерттей отырып, ер мен әйел адам денсаулығын қорғау, отбасындағы бедеулік мәселесін шешеуде көмекші репродуктивті құралдарға, суррогат ана қызметіне жүгіну мәселелері қарастырылған. Аталған мәселе бойынша отандық және шетелдік ғалымдардың тақырыпқа қатысты зерттеулері көрсетілген.

Түйін сөздер: фертилдык, инфертилдык, отбасы, репродуктивті мінез-құлық, көмекші репродуктивті технологиялар, суррогат ана, бала, денсаулық.

B.Zh.Smagambet¹, F.M.Ashirbayeva¹

*¹ L.N.Gumilyov Eurasian National University
Kazakhstan*

THE RELEVANCE OF RESEARCH ON INFERTILITY IN SOCIOLOGY

Abstract

The article considers the relevance of the study of infertility in sociology. A decrease in the fertility of men and women leads to a reduction in the reproductive capabilities of demographic development.